

CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE ETNICITETA

A P E L

povodom teškog položaja Roma u Srbiji

Povodom sve teže situacije u kojoj se nalaze Romi u Srbiji i nemoći nadležnih institucija da efikasno rešavaju probleme u vezi sa osnovnim životnim problemima ove populacije skrećemo pažnju državnoj upravi, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama na sledeće:

1. Rešavanje socijalno-ekonomskih i prosvetno-obrazovnih problema Roma prvenstveno je u nadležnosti državnih organa. Iskustva država koja su blagovremeno počela sa tranzicijom ukazuju da je rešavanje ovih problema efikasno ukoliko državne institucije i organi lokalni vlasti preduzmu odgovarajuće mere, donesu potrebne odluke, pažljivo utvrde sveobuhvatnu strategiju, dugoročne i akcione planove i ustanove fondove i institucije odgovorne za sprovođenje prihvaćenog programa. Saradnja sa romskim organizacijama i nevladinim organizacijama se podrazumeva, ali strategiju rešavanja problema, dinamiku, resurse i sredstva utvrđuju državni organi koji na taj način preuzimaju obaveze i odgovornost za realizaciju programa.
2. U složenim multietničkim društvima za sprovođenje programa u vezi sa socijalno-ekonomskom integracijom Roma potrebno je obezbediti političku podršku, koja bi trebalo da bude izražena u formi deklaracije ili nekog drugog formalno-pravnog dokumenta koju bi usvojila Narodna skupština. Ovakav način utemeljenja programa integracije neophodan je i zbog toga jer odgovornost za realizaciju programa preuzimaju svi građani Srbije i to u vremenskom periodu koje će prevazići mandate aktuelnih političkih i društvenih činilaca.
3. Napori koje čini Ministarstvo za manjinska i ljudska prava Državne zajednice Srbije i Crne Gore su očigledno nedovoljni jer do sada nije ustavnovljeno odgovarajuće telo zaduženo za rešavanje problema Roma, a nisu postignuti ni očekivani rezultati u vezi sa zaštitom njihovih prava¹ i unapređivanjem položaja. S obzirom na nagomilane socijalno ekonomske probleme romske populacije, kao i da rad postojećih resursa Ministarstva zaduženih za pitanja Roma, o čijem radu je javnost šturo informisana, nije potvrđen odgovarajućim upravnim odlukama, takvo stanje se moglo predvideti. Početkom 2002. godine Ministarstvo je formiralo Interministarsku grupu za integraciju Roma čiji cilj rada je bio da poveže i podstakne aktivnosti državne uprave i lokalnih organa vlasti u vezi sa rešavanjem problema Roma (stipendije za romske studente i učenike, raseljavanje romskih naselja i socijalno zbrinjavanje ljudi koji se raseljavaju, pitanja Roma raseljenih sa Kosova i drugo), te da u saradnji sa međunarodnim organizacijama, domaćim NVO i romskim organizacijama radi na osmišljavanju strategije za rešavanje problema Roma. Kako ovo telo nikada nije bilo zvanično formirano, odnosno kako su izostale uobičajene zakonodavne procedure za konstituisanje ovakvog tela, ubrzo je bez objašnjenja prestalo sa radom, a njen posao je preuzelo *ad hoc* formirano telo od strane OEBS-a i Ministarstva koje je za svega tri meseca pripremlilo *Nacrt strategije za integraciju i davanje novih ovlašćenja Romima*. Već ovaj primer govori o potrebi ustanovljavanja odgovornih institucija formiranih na transparentan način i kroz zakonodavnu proceduru koju prolaze svi slični organi državne uprave. Na taj način obezbeđuje se odgovornost u radu organa državne uprave, podela nadležnosti za programe koji se iniciraju, odgovarajuća budžetska linija i što je najvažnije kontinuitet u radu bez obzira na kadrovska i personalna rešenja.

¹ Pogledati izveštaj Roma Right Center i kancelarije UNHCHR u Srbiji i Crnoj Gori

4. Poznato je da je Zakon o slobodama i pravima nacionalnih manjina u SRJ usvojen početkom 2002. godine. U članu 4 Zakona predviđene su mere afirmativne akcije koje bi državne i lokalne vlasti trebalo da preduzimaju sa ciljem unapređenja položaja Roma. Mogućnosti mera afirmativne akcije, koje su trebalo da predstavljaju pravni i društvenu osnovu nove politike prema rešavanju problema Roma, znatno su veće nego što je do sada korišćeno.
5. Za uspeh programa neophodno je da Vlada Republike Srbije u čijoj ingerenciji je briga o prosvetnim, stambeno-urbanističkim, socijalno-ekonomskim aspektima problema Roma donese obavezujuće odluke i formira odgovarajuća tela. Pored toga neophodno je ustanoviti odgovarajuće službe zadužne za osmišljavanje, realizaciju i praćenje odgovarajućih programa u sferi socijalne zaštite, obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja zaštite zdravlja i sprečavanja diskriminacije. Između ovih tela neophodno je ustanoviti permanentnu komunikaciju i koordinaciju u radu.
6. Lokalne vlasti u Beogradu su suočene sa problemom raseljavanja romskih naselja i očigledno je da nemaju odgovarajuća rešenja za stambeno zbrinjavanje i raseljavanje brojnih romskih porodica. Ovaj problem bi se ublažio ukoliko bi se pri postojećim gradskim službama ustanovilo telo zaduženo za pitanje raseljavanja romskih naselja i koje bi moralo da vodi računa kako o saradnji sa međunarodnim organizacijama, predstavnicima romske zajednice i resornim ministarstvima, tako i o kompleksnim problemima koji se javljaju prilikom raseljavanja Roma (otpor građana drugih nacionalnosti da se Romi naseljavaju u blizini postojećih naselja, problem lokacija, infrastrukture i uključivanja Roma u proces obrazovanja i drugo...).
7. Poseban problem u vezi sa strategijom integracije Roma predstavlja demografski potencijal i struktura ciljne grupe. Podsećamo da je prilikom poslednjeg Popisa stanovništva evidentirano 108.000 Roma što predstavlja manji broj u odnosu na prethodni popis, a posebno na rezultate koje je Centar za istraživanje etniciteta saopštio u istraživanju *Romska naselja, uslovi života i mogućnosti integracije Roma u Srbiji*. Prema ovom istraživanju samo u romskim naseljima koja nastanjuje više od 100 ljudi ili 15 porodica živi oko 260.000 pripadnika ove zajednice. Prilikom osmišljavanja svake ozbiljnije strategije trebalo bi imati u vidu da pored ovog nezvanično evidentiranog dela romske populacije u Srbiji žive i Romi nastanjeni u manjim naseljima, kao i oni koji su disperzirani u velikim urbanim centrima. Ukoliko se nastoji da se usvoji realna strategija integracije Roma koja ne podrazumeva njihovu asimilaciju onda je neophodno da se ona zasniva na realnim demografskim podacima i na njima zasnovanim analizama.
8. Evidentno je da i pored velikog interesovanja međunarodnih organizacija i donatora koji izdvajaju značajna sredstva izostaju očekivani rezultati, a da dobar deo sredstava završava izvan programskih ciljeva i odobrenih projekata. U tom smislu neophodno je ustanoviti programsku i donatorsku koordinaciju koja bi se sprovodila u nekoj od međunarodnih organizacija. U vezi sa tim, trebalo bi analizirati programe i učinak dosadašnjih programa koje su sprovodile nevladine organizacije i nastojati da se primeri dobre prakse uvrste u strateške programe, a da se eliminišu aktivnosti i programi koji su nanosili štetu romskim porodicama.

Na većinu ovih problema Centar je ukazivao i ranije, a poslednji put prilikom predstavljanja rezultata istraživanja *Romska naselja, uslovi života i mogućnosti integracije Roma u Srbiji* (april, 2003). Pažnju međunarodnim institucijama i državnoj upravi skrećemo i ovom prilikom nastojeći da ukažemo na efikasan, održiv i otvoren model rešavanja problema Roma. Uočavajući ove probleme smatramo da zatvaranje očiju pred njima, kao i povlađivanje interesima romskih lidera i nevladinih organizacija iza kojih stoje neformalni centri moći ne doprinosi rešavanju problema, već produbljivanju patnji sa kojima se suočava najveći broj Roma. Napominjem da je mišljenje Centra je zasnovano na analizi rezultata rešavanja problema Roma u državama u centralnoj i jugoistočnoj Evropi, naučnim i stručnim mišljenjima, dostupnim informacijama o radu pojedinih organa uprave, podacima postojećih istraživanja i mišljenjima međunarodnih, romskih i nevladinih organizacija saopštenih u javnosti.

U Beogradu, 2. septembra 2003.